

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL XI, NO 21, STIP, 2026

ГОД. 11, БР. 21
ШТИП, 2026

VOL. XI, NO 21
STIP, 2026

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 11, Бр. 21
Штип, 2026

Vol. 11, No 21
Stip, 2026

PALMK, VOL 11, NO 21, STIP, 2026

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску Урлика, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет „Јурај Добрила“ во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет
Џулијан Чен, Универзитет Куртин, Австралија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania
Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania
Sunčana Tuksar, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia
Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZİ University, Republic of Turkey
Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Würzburg, Germany
Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt
Julian Chen, Curtin University, Australia

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Ева Ѓорѓиевска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска
Натка Јанкова-Алаѓозовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Ева Ѓорѓиевска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>
Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.
Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochorovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Eva Gjorgjievska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska
Natka Jankova-Alagjozovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Eva Gjorgjievska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krstev Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>
Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.
All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Ала Шешкен, член на Уредувачкиот одбор на „Палимпсест“

FOREWORD

Alla Sheshken, member of the Editorial Board of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Lilis Handayani Napitupulu, Kristiawan Indriyanto

VERBAL THREATS AS POWER PERFORMANCE: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF JOHN DUTTON'S IMPERATIVES IN *YELLOWSTONE SEASON 1*

27 Şirin Tufan

LANGUAGE MAINTENANCE / SHIFT AND SPEAKERS' ATTITUDES IN TURKEY: THE CASE OF MACEDONIAN IN MUSTAFAPAŞA, CAPPADOCIA

37 Марија Леонтиќ

ИЗВИЦИТЕ ЗА ОБРАЌАЊЕ И ПОВИКУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ ТУРСКИ ЈАЗИК, НИВНОТО ЗНАЧЕЊЕ И ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

INTERJECTIONS OF ADDRESS AND CALLING IN CONTEMPORARY TURKISH, THEIR MEANINGS AND EQUIVALENTS IN MACEDONIAN

49 Mirela Papa

TRADUZIONE INTERSEMIOTICA: LE COPERTINE DEI LIBRI DI BUZZATI IN ALBANIA

Mirela Papa

INTERSEMIOTIC TRANSLATION: BUZZATI'S BOOK COVERS IN ALBANIA

61 Gazi Özdemir

XVII. YÜZYIL OSMANLI SİYASET DİLİNDE DEVLET, HUKUK VE OTORİTE: KOÇI BEY RİSALESİ'NDE KRİZİN VE İHYANIN METAFORİK TASAVVURU

Gazi Özdemir

STATE, LAW, AND AUTHORITY IN 17TH-CENTURY OTTOMAN POLITICAL LANGUAGE: THE METAPHORICAL REPRESENTATION OF CRISIS AND RESTORATION IN KOÇI BEY'S TREATISE

71 Катерина Видова

ЗА НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЛЕКСИКАТА ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА ПОЕЗИЈА

Katerina Vidova

ABOUT SOME CHARACTERISTICS OF THE LEXIS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY POETRY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 83** **Бојана Костова, Ранко Младеноски**
ФОЛКЛОРНИОТ ХИПОТЕКСТ ВО РОМАНОТ „СИНОТ НА КРАЛОТ“ ОД
СЛАВЧО КОВИЛОСКИ
Bojana Kostova, Ranko Mladenovski
THE FOLKLORIC HYPOTEXT IN THE NOVEL *THE KING'S SON* BY
SLAVCHO KOVILOSKI
- 93** **Vagif Sultanlı**
XX. YÜZYIL GÖÇMEN NESRİNDE ZAMAN VE MEKÂNIN
DEKONSTRÜKSİYONU (AZERBAIJAN VE MAKEDON EDEBİYATI
BAĞLAMINDA)
Vagif Sultanly
DECONSTRUCTION OF TIME AND SPACE IN THE PROSE OF EMIGRATION
OF THE 20TH CENTURY (IN THE CONTEXT OF AZERBAIJANI AND
MACEDONIAN LITERATURE)
- 105** **Mümin Ali**
DİJİTALLEŞEN EDEBİYAT VE DİJİTAL EDEBİYAT
Mumin Ali
DIGITALIZING LITERATURE AND DIGITAL LITERATURE
- 117** **Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev**
REIMAGINING HOME: LITERARY ENCOUNTERS WITH DEEP
ECOLOGICAL THOUGHT
- 129** **Zekiye Tunç**
ESKİ TÜRK DESTANLARINDA FETİH POLİTİKASI
Zekiye Tunç
THE POLICY OF CONQUEST IN ANCIENT TURKİC EPİCS

КУЛТУРА / CULTURE

- 143** **Сања Ристески, Сашка Голомеова Лонгурова, Силвана Жежова, Соња
Јордева, Ванѓа Димитријева Кузманоска**
КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА НА ЛЕО ТОЛСТОЈ И ОСКАР ВАЈЛД КАКО МОДНА
ИНСПИРАЦИЈА
**Sanja Risteski, Saska Golomeova Longurova, Silvana Zhezhova, Sonja
Jordeva, Vanga Dimitrieva Kuzmanoska**
THE LITERARY WORKS OF LEO TOLSTOY AND OSCAR WILDE AS
FASHION INSPIRATION
- 153** **Ruska Ivanovska-Naskova, Marija Pandeva, Ema Lakinska, Davor
Jankuloski**
A SERIES OF ARTICLES ON KONESKI IN THE FOREIGN PRESS

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 165 Simona Serafimovska, Nina Daskalovska**
STUDENTS' ATTITUDES TOWARD THE INTEGRATION OF THE DUOLINGO APPLICATION IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING
- 177 Vesna Prodanovska-Poposka**
BETWEEN THEORY AND PRACTICE: A POST-LECTURE ANALYSIS OF COMMON-LAW DEFENCES
- 187 Branka Grivčevska**
MOTIVAZIONI, PERCEZIONI E RISULTATI DEI PARTECIPANTI ALLA SPERIMENTAZIONE DEL MOOC *ITALIANO ACCADEMICO PER STUDENTI SLAVOFONI*
Branka Grivčevska
MOTIVATIONS, PERCEPTIONS AND RESULTS OF THE PARTICIPANTS IN THE EXPERIMENTATION OF THE MOOC *ACADEMIC ITALIAN FOR SLAVIC-SPEAKING STUDENTS*
- 197 Özlem Kurt**
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İÇİN HAZIRLANMIŞ YEDİ İKLİM TÜRKÇE DERS KİTABININ ETKİLEŞİM ODAKLI İNCELENMESİ
Ozlem Kurt
AN INTERACTION-FOCUSED ANALYSIS OF THE YEDI IKLİM TÜRKÇE TEXTBOOK FOR TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS
- 209 Весна Кожинкова**
РАЗВИВАЊЕ НА КОГНИТИВНИТЕ СПОСОБНОСТИ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА
Vesna Kozhinkova
DEVELOPING COGNITIVE SKILLS IN STUDENTS IN LITERATURE TEACHING
- 223 Tilen Smajla**
DIE MEINUNGEN SLOWENISCHER UNIVERISTÄTSSTUDIERENDER ZUM EINSATZ VON KÜNSTLICHER INTELLIGENZ IN EINEM SPRACHKURS FÜR FACHFREMDSPRACHE
Tilen Smajla
THE VIEWS OF SLOVENIAN UNIVERSITY STUDENTS OON THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LSP TEACHING
- 233 Nensi Gjetani, Ema Kristo**
INDIVIDUELLE LERNWEGE IM DEUTSCHUNTERRICHT: DIFFERENZIERUNG UND PERSONALISIERUNG
Nensi Gjetani, Ema Kristo
INDIVIDUAL LEARNING PATHWAYS IN GERMAN LANGUAGE TEACHING: DIFFERENTIATION AND PERSONALIZATION

- 245 Erta Spaho-Herri, Migena Sejdini**
DIE ROLLE DER ÜBERSETZUNG IM DaF-UNTERRICHT: DIE SITUATION
IN ALBANIEN
Erta Spaho-Herri, Migena Sejdini
THE ROLE OF TRANSLATION IN TEACHING THE GERMAN LANGUAGE
(SITUATION IN ALBANIA)
- 257 Jonida Bushi, Alma Kosova**
GESUNDHEIT ALS SCHLÜSSELTHEMA IM FREMDSPRACHEN-
UNTERRICHT: EINE ANALYSE AUSGEWÄHLTER LEHRWERKE
Jonida Bushi, Alma Kosova
HEALTH AS A KEY TOPIC IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING: AN
ANALYSIS OF SELECTED TEXTBOOKS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 271 Даниела Андоновска-Трајковска**
ВАЛЕНЦИЈА НА ЛИРСКОТО ЈАС: АКТАНТНА АНАЛИЗА НА „ЧОВЕЧКИ
ТИШИНИ“ ОД БОРЧЕ ПАНОВ
Daniela Andonovska-Trajkovska
THE VALENCY OF THE LYRICAL SUBJECT: ACTANTIAL ANALYSIS OF
HUMAN SILENCES BY BORCHE PANOV
- 283 Lucia Ráčková**
L'AMALGAME LEXICAL – FRÉQUENT DANS L'USAGE, RARE DANS LE
DICTIONNAIRE DE RÉFÉRENCE
Lucia Ráčková
LEXICAL BLENDS: FREQUENT IN USE, RARE IN REFERENCE

ДОДАТОК / APPENDIX

- 295 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ESKİ TÜRK DESTANLARINDA FETİH POLİTİKASI**Zekiye Tunç**Sinop Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti
ztunc@sinop.edu.tr

Özet: Eski Türk destanları, kağanların fetih politikalarını ele alan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu destanlarda, Türk fetih politikasının erken örneklerini temsil eden Oğuz Kağan, Alp Er Tonga, Attila ve Böğü Kağan gibi liderler öne çıkmaktadır. Türk kağanları, cihan hâkimiyeti mefkûresi doğrultusunda güçlü ordular kurarak geniş çaplı fetihler gerçekleştirmişlerdir. Oğuz Kağan Destanı, Türk fetih politikasının merkezinde yer alan cihan hâkimiyeti mefkûresini en açık biçimde yansıtan başlıca metinlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Tanrı ve bilge kişilerin rehberliğinde bu mefkûreyi gerçekleştirmeyi amaçlayan Oğuz Kağan, ideal Türk hükümdar tipini temsil etmektedir. Destanda ortaya konulan bu anlayış, fetihlerin yalnızca askerî bir faaliyet olmadığını, aynı zamanda evrensel bir düzen kurma idealine dayandığını göstermektedir. Benzer şekilde, Alp Er Tonga da Turan hükümdarı olarak İran ile yürüttüğü mücadelelerde fetih politikasıyla öne çıkmaktadır. O, askerî gücüne ve özellikle seçkin savaşçılarına güvenerek seferler gerçekleştirmiştir. Oğuz Kağan ve Alp Er Tonga, Türk fetih anlayışının temellerini atarak bu anlayışın sonraki Türk devletleri tarafından sürdürülmesinde öncülük etmişlerdir. Bu çalışmada, eski Türk destanlarındaki fetih politikası Oğuz Kağan, Alp Er Tonga, Attila ve Böğü Kağan gibi başlıca destan kahramanları üzerinden incelenmektedir. Fetihlerde başarıyı belirleyen ilahi, mitolojik ve beşerî unsurlar ile askerî organizasyon ve teçhizatın etkisi analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Destan, fetih, Oğuz Kağan, Alp Er Tonga, Attila, Böğü Kağan.*

1. Giriş

Destanlar, kolektif bilinçdışının yansımalarıyla şekillenerek bir toplumun tarihî tecrübelerini ve kültürel değerlerini sembolik düzlemde yeniden kuran ve bu yönüyle milli belleğin oluşumuna katkı sağlayan hafıza mekânlarıdır (Alptekin ve Şenocak, 2019, s. 128). Bu bağlamda toplumsal bellekte derin izler bırakan doğal afetler, katliamlar, felaketler, istilalar, göçler, savaşlar, fetihler ve büyük kahramanlıklar gibi olaylar kozmik ve mitolojik unsurlarla harmanlanarak lirik bir üslupla destanlarda aktarılmaktadır (Koca, 2011, s. 76).

Türk halklarının ortak hafızasını oluşturan temel metinler arasında yer alan destanlar, kökenleri antik dönemlere uzanan ve zengin bir içeriğe sahip anlatı ürünleri olarak değerlendirilmektedir (Sayfulina, Askerbekkyz ve Faizullina, 2020, s. 21-22). Nitekim bu metinlerde konargöçer yaşam tarzı, din ve inanç sistemleri, yurt anlayışı ile felaketler ve göçler gibi çeşitli temalar yer almakla

birlikte, kahramanlık ve fetih anlatıları belirleyici ve merkezi bir konumda bulunmaktadır. Kahramanlık ve fetih anlatılarının bu ağırlığı, konargöçer yaşam biçiminin ürettiği sosyokültürel dinamiklerle yakından ilişkilidir. Konargöçer yaşam tarzı çerçevesinde Türk toplulukları genellikle “av, sürü ve akın” ekseninde şekillenen bir düzen kurmuşlardır. Bu düzen güçlü, cesur ve iradeli bir insan tipinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Koca, 2011, s. 76-80; Durmuş, 2017, s. 21-23). Dolayısıyla, bozkırın ideal insan tipinin ilk örneklerini temsil eden Oğuz Kağan, Alp Er Tonga, Attila ve Böğü Kağan gibi başlıca destan kahramanları, Türklerin liderlik ve fetih anlayışının şekillenmesinde belirleyici rol oynamışlardır. Özellikle Oğuz Kağan’ın fetih politikası, tarih boyunca Türk hükümdarlarının fütuhat anlayışının temelini oluşturmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, eski Türk destanlarında fetih politikasını Oğuz Kağan, Alp Er Tonga, Attila ve Türeyiş destanları üzerinden incelemek ve fetihlerin başarıya ulaşmasında ilahi, mitolojik ve beşerî unsurlar ile askerî organizasyonun ve teçhizatın rolünü ortaya koymaktır. Çalışmanın temel kaynakları arasında Firdevsi’nin Şehnâmesi, Oğuz Kağan Destanı’nın Uygurca nüshası, Reşîdüddin Oğuznâmesi ve Uygurların Türeyiş Destanı yer almaktadır. Attila’nın fetih anlayışına dair veriler ise Batı kaynaklarındaki efsanevi ve tarihî anlatılar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

2. Kağanların Fetih Politikaları

Kağanların fetih politikaları eski Türk destanlarının ana temalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Oğuz Kağan Destanı’nda bu tema açıkça görülür. Destanın kahramanı Oğuz Kağan olağanüstü özellikleriyle tasvir edilmektedir. Onun doğumu ve yetiştirme sürecine atfedilen olağanüstülükler, ilahi bir görevle dünyaya geldiği inancını güçlendirmektedir. Bozkırda avcılıkta gösterdiği üstün başarılar ile çevreyi tehdit eden unsurlara karşı yürüttüğü mücadeleler halk nezdindeki itibarını artırarak siyasal liderliğe giden sürecin zeminini hazırlamıştır. Bu bağlamda Oğuz Kağan, halkı için güven tesis eden ve devlet kurma yetisine sahip ideal bir hükümdar tipi olarak öne çıkmaktadır (Bang ve Arat, 1936, s. 11-13; Gömeç, 2009, s. 48-51; Duymaz, 2020, s. 335-336).

Oğuz Kağan, Türk devlet geleneğinde cihan hâkimiyeti mefkûresinin en güçlü temsilcilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu ülküye göre onun amacı tüm dünyayı adaletle idare etmek ve Türk töresini uzak diyarlara ulaştırmaktır. Gerçekleştirdiği fetihler, askerî başarıların ötesinde kültürel ve ideolojik bir misyonu yansıtmaktadır (Turan, 2011, s. 95-99; Koca, 2011, s. 87-91). Destana göre Oğuz Kağan’ın dünyayı itaat altına alma düşüncesi, onun kağan olmasıyla birlikte belirginleşmektedir. Büyük bir toy tertip ederek kağanlığını ilan eden Oğuz Kağan, bu törenin ardından yeryüzündeki tüm kavimleri yönetme arzusu doğrultusunda harekete geçmiştir. Oğuz Kağan, ülke sınırları dışındaki yöneticilere elçiler aracılığıyla fermanlar göndererek hükümlerinin tanınmasını talep etmiş ve itaatin öncelikle barış yoluyla sağlanmasını esas almıştır. İtaatin reddedilmesi durumunda ise savaş yoluyla boyun eğdirmenin kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır. Bu anlayış destanda şu ifadelerle ortaya konulmaktadır: “Ben uygurların kağanıyım ve yer yüzünün dört köşesinin

kağanı olsam gerektir. Sizden itaat dilerim. Kim benim emirlerime baş eğerse, hediyelerini kabul ederek, onu dost edinirim. Kim baş eğmezse, gazaba gelirim; düşman sayarak, ona karşı asker çıkarır ve derhal baskın yapıp onu astırır ve yok ettiririm.” (Bang ve Arat, 1936, s. 17)

Oğuz Kağan, bu doğrultuda kimi zaman diplomatik yollarla kimi zaman savaşarak Doğu Avrupa, Sibirya, Çin, Hindistan, Tibet, Anadolu, İran, Azerbaycan, Irak, Suriye, Mısır ve Frenk ülkelerini içine alan geniş bir toprak parçasına hükmetmiştir (Turan, 2011, s. 95; Gömeç, 2009, s. 52-55). Oğuz Kağan, fethettiği bölgelerde kurduğu kalıcı idari teşkilatlar sayesinde hâkimiyetini sürdürülebilir kılmıştır. Gerekli gördüğünde ise bu bölgelerde uzun süre kalarak yönetimini sağlamlaştırmıştır. Fetih sürecinde öne çıkan beylere, elde edilen topraklar emanet edilerek yerel otorite güçlendirilmiştir. Böylece Oğuz Kağan asıl yurdu Talas ve Sayram’ı merkez alarak geniş bir coğrafyayı etkin bir biçimde yönetmeyi başarmıştır (Togan, 1982, s. 20-26; Bang ve Arat, 1936, s. 19-29).

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan tarihî kahramanlardan biri de Alp Er Tonga’dır. Bu tarihî şahsiyet, yalnızca Türk kaynaklarında değil Fars ve Arap kaynaklarında da yer alarak etkisi farklı kültürlerde yankı bulan ender kişilerden biridir (Öger, 2008, s. 509-513; Alptekin ve Şenocak, 2019, s. 129-134). Firdevsi’nin eseri olan Şehnâme’de Alp Er Tonga, Efrâsiyâb (Afrâsiyâb) (Yazıcı, 1994, s. 478) adıyla zikredilmiş, Turan hükümdarı olarak tanıtılmış ve İran ile mücadelesi ayrıntılı biçimde anlatılmıştır (Firdevsi, I, s. 366-371). Alp Er Tonga adında geçen “Tonga” kelimesi kaplan anlamına gelmekte ve bu yönüyle onun yiğitliğini ve fiziksel gücünü simgeleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla “yiğit ve kaplan gibi kuvvetli adam” anlamına gelen bu ad, kahramanın destanlarda gösterdiği cesaret ve güçle bütünleşmektedir (Esin, 2024, s. 141).

Uygurlar, Karahanlılar ve Selçuklular gibi birçok Türk devleti Alp Er Tonga’nın soyundan geldiklerini öne sürerek onun tarihî mirasını sahiplenmiş ve bu mirası devlet yönetiminde, askerî stratejilerde ve toplumsal düzenin kurulmasında değerlendirmiştir. Bu durum, Alp Er Tonga’nın bir destan kahramanı olmanın ötesinde, Türk tarihindeki büyük devletlerin manevi liderlerinden biri olarak kabul edildiğini göstermektedir. Alp Er Tonga’nın şahsiyeti, Türk milletinin tarihî gücünü ve birliğini temsil eden önemli bir sembol hâline gelmiştir (Öger, 2008, s. 512-515).

Alp Er Tonga, Oğuz Kağan gibi geniş coğrafyaları fethetme ülküsüne sahip bir hükümdar olarak tasvir edilmektedir. Kutadgu Bilig’de onun seçkin, bilgili, yiğit ve erdemli özelliklerle sunulması, cihan hâkimiyeti ülküsünü gerçekleştirebilecek ideal hükümdar tipini temsil ettiğini göstermektedir. Eserde, Alp Er Tonga’nın akınlar düzenlediği ve çeşitli ülkeleri fethettiği belirtilmektedir (Yusuf Has Hâcip, 2003, s. 31). Benzer şekilde Şehnâme’de Alp Er Tonga “Ben, yeryüzüne hâkim olmak isteyen bir pehlivanım” sözüyle fetih anlayışını ortaya koymuştur (Firdevsi, 1994, s. 60). Bu yönüyle Oğuz Kağan Destanı’nın oluşum evresinde Alp Er Tonga’nın olduğu düşünülmüştür (Ercilasun, 1976, s. 11).

Eski Türk tarihinde efsanelere konu olan kahramanlar arasında Avrupa Hun hükümdarı Attila da önemli bir yer tutmaktadır. Tahta çıktığında, Ren Irmağı

çevresinden İran'a hatta Altaylara kadar uzanan geniş bir coğrafyada yaklaşık otuz kavim Hunların etkisi altındadır (Rásonyi, 2007, s. 106-107). Attila geniş topraklara sahip olmasının yanında dönemin güçlü Roma İmparatorlarını da vergiye bağlamıştır (Mierow, 1915, s. 257; Gömeç, 2012, s. 319-343). Attila'nın İtalya ve Galya seferleri, Avrupalıların hafızasında derin izler bırakmış ve bununla ilişkili olarak birçok efsane ortaya çıkmıştır. Avrupa folklorunda Attila hakkında hem olumlu hem de olumsuz yaklaşımlar bulunmaktadır. Bazı efsanelerde Attila kurtarıcı, akıllı ve merhametli bir lider olarak tasvir edilirken, bazılarında ise bir ceza aracı olarak görülmektedir (Ata Yıldız, 2019, s. 361).

Attila, Oğuz Kağan ile benzer biçimde savaş ve diplomasi yoluyla geniş coğrafyalarda hâkimiyet kurmayı amaçlamıştır. Alman edebiyatında önemli bir yere sahip olan Walthari (Valthari) Destanı'nda Attila'nın batı seferi ele alınmakta ve Hunların geniş bir coğrafyada hüküm sürdüğü aktarılmaktadır. Hunların fetih politikasının itaatedenlere yönelik himayeci, başkaldıranlara karşı ise cezalandırıcı bir karakter taşıdığı belirtilmektedir. Bu fetih anlayışı, destansı ve yüceltici bir söylem içerisinde meşrulaştırılarak Attila'nın hâkimiyeti askerî başarısının yanı sıra epik anlatının oluşturduğu ideolojik zemine de dayandırılmaktadır. Nitekim destanda, Attila'nın askerî gücü karşısında Frank, Burgund ve Akitanya kralları, savaşmaksızın haraç ve rehine vermek suretiyle onun hâkimiyetini kabul etmişlerdir (Akkaya, 1944, s. 565-566). Alman destanı Hildebrand'da, dönemin güçlü krallarından biri olarak öne çıkan Attila, kendisine sığınan Germen beylerini sadakatlerinden dolayı mükâfatlandırmakta ve ülkelerine dönmeleri için bir ordu tahsis etmektedir (Akkaya, 1944, s. 562-564). Attila'nın Avrupa'daki kavimlerle diplomatik yollarla kurduğu ilişkiler, Nibelungen (Ata Yıldız, 2019, s. 364-366; Modi, 1917, s. 306) ile Dietrich destanlarında da yansıtılmaktadır (Ata Yıldız, 2019, s. 366).

Uygurların Türeyiş Destanı, fetih politikasına yönelik bilgiler içermektedir. Destanın kahramanı Böğü Kağan'ın doğumu, kutsal bir olay olarak tasvir edilmektedir. Buna göre, Tugla (Tula) ve Selenge nehirleri arasında yer alan iki ağacın ortasında oluşan dağa gökten bir ışık inmiştir. Böğü Kağan ve kardeşleri bu olağanüstü olay sonrasında dağın içinde doğmuşlar. Halk, bu olağanüstü doğumu "ilahi bir işaret" şeklinde değerlendirerek, kardeşlerinden üstün özelliklere sahip olması nedeniyle Böğü Kağan'ı lider olarak benimsemiştir. Böğü Kağan, Tanrı tarafından seçilmiş bir lider olarak kabul edildiğinden, fetihleri de kutsal bir görev sayılmaktadır. Ona ilahi vasıflı bir kız ve rüyasında gördüğü yaşlı bir adam dünyaya hâkim olacağını söylemişler. Bu doğrultuda Böğü Kağan doğudan batıya uzanan geniş bir coğrafyada birçok bölgeyi fethetmiştir. Kırgız, Moğol, Tibet, Çin, Türkistan ve Hint ülkelerinde hâkimiyet kurmuştur. Böğü Kağan'ın fetihleri öyle bir noktaya ulaşmıştır ki ileride fethedilecek yer kalmadığı düşüncesiyle geri dönmüştür. Böğü Kağan'ın Ordu Balık ve Balasagun şehirlerini kurması, fetihlerin yalnızca askerî başarılarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda imar faaliyetleriyle desteklenerek kalıcı hâkimiyetin tesis edildiğini ortaya koymaktadır (Alaaddin Ata Melik Cüveynî, 2013, s. 102-104; Gömeç, 2009, s. 230-235). Bu anlatım, hem Uygurların kendi kökenlerini kutsal bir şekilde yüceltmelerini hem de fetih politikasının meşruiyetini açıklamaya yöneliktir.

3. Fetihlere Yardımcı Olan İlahi, Mitolojik ve Beşerî Unsurlar

Türk destanlarından anlaşıldığı kadarıyla fetih, toprak kazanmanın yanı sıra ilahi bir görev olarak da kabul edilmektedir. Destan kahramanları Tanrı tarafından seçilmiş olduklarına inanarak dünya hâkimiyetini sağlamaya çalışmışlardır. Bu süreçte Tanrı'nın yardımıyla başarı elde ettiklerini düşünmüşlerdir. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan seçilmişliğin verdiği sorumluluk bilinciyle hareket etmiş ve Tanrı tarafından verilen görevi yerine getirmeye çalışmıştır (Koca, 2011, s. 87-90). Nitekim hayatının son döneminde “Ey oğullarım, ben çok aştım; çok vuruşmalar gördüm; çok kargı ve çok ok attım; atla çok yürüdüm; düşmanları ağılattım; dostlarımı güldürdüm. Ben Gök Tanrı'ya (borcumu) ödedim. Şimdi yurdumu size veriyorum” sözleriyle fetihlerini ilahi bir görevin yerine getirilmesi olarak değerlendirdiğini ve bu görevi tamamladıktan sonra hâkimiyetini oğullarına devrettiğini ifade etmektedir (Bang ve Arat, 1936, s. 33).

Oğuz Kağan Destanı'na göre, Oğuz Kağan'ın ordusunda fetih süreçlerinde öne çıkan ve ona destek olan beyler ile komutanlar bulunmaktadır. Uluğ Ordu Beg (Kıpçak Bey), Karluk Bey, Tömükdü Kağul (Kalaç Bey) ve Barmaklığ Çosun Billiğ gibi beyler akıllı, cesur ve tecrübeli oluşlarıyla Oğuz Kağan'ın fetihlerini kolaylaştırmışlardır (Bang ve Arat, 1936, s. 23-27).

Oğuz Kağan, fetihleri sürecinde kengeş (danışma) meclisini toplayarak özellikle aksakallı bilge kişilerin görüşlerine başvurmuştur (Togan, 1982, s. 26; Gönüllü, 1996, s. 239-241). Oğuz Kağan Destanı'nın Uygurca nüshasında, Oğuz Kağan'ın veziri Uluğ Türk ak sakallı, kır saçlı ve engin düşünceli bir ihtiyar olarak tasvir edilmektedir. Uluğ Türk, gördüğü rüyayı Oğuz Kağan'a anlatarak tüm dünyanın ona ve soyuna bağışlandığını müjdelemiştir (Bang ve Arat, 1936, s. 29-31). Reşîdüddin Oğuznâmesi'nde, Oğuz Kağan'ın seferlerinde önemli rol oynayan Yuşi Hoca adlı yaşlı ve bilge bir kişiden bahsedilmektedir. Yuşi Hoca, susuz kalan orduya akıllıca bir yöntemle su temin etmiş, İdil Nehri kıyısında gizlenmiş altın ve gümüş eşyaların bulunmasına yardımcı olmuş ve Karanlık Ülke'ye giriş ile çıkış sırasında orduya rehberlik etmiştir. Bu ve benzeri pek çok durumda, Yuşi Hoca Oğuz Kağan'ın ordusuna katkıda bulunmuştur (Togan, 1982, s. 23-27). Reşîdüddin Oğuznâmesi'nde, İrkıl Hoca (İrkıl Ata) Oğuz Kağan ve Kün Han'ın bilge danışmanı rolüyle öne çıkmaktadır (Boratav, 2016, s. 80-81). Uluğ Türk gibi İrkıl Hoca da Oğuz Kağan ve soyunun dünya hâkimiyetinin sürekliliğini esas alan bir yaklaşımı benimsemiştir. Oğuz Kağan'ın oğulları ve torunları arasında ileride ortaya çıkabilecek çekişmeleri önlemek amacıyla “... herbirinin rütbesi, mesleği, adı ve lâkabı kararlaşınsın; herbirinin bir nişanı ve tamgası olsun. Bununla bilinip tanınsınlar ve hiçbirinin diğeriyle bir çekişmesi olamasın. Onların evlâdının da herbiri kendi yerini bilsinler. Bunu yapmak devletin devamlılığı ve uruğunun iyi nâm kazanmasının gereğidir” şeklinde öneride bulunmuştur. Kün Han, İrkıl Hoca'nın görüşünü benimsemiş ve bu düşüncenin uygulanması için onu görevlendirmiştir (Togan, 1982, s. 49-50). Bu durum, Türk destan geleneğinde siyasal ve toplumsal düzenin tesisinde bilge şahsiyetlerin yönlendirici rol üstlendiğini göstermektedir. Nitekim Dede Korkut Kitabı'nda Dede Korkut'un boylar arasında düzeni sağlayan, ad veren ve yol gösteren bir bilge olarak tanıtılması bu geleneğin sürekliliğini ortaya koymaktadır (Ergin, 2010, s. 15-212).

Oğuz Kağan Destanı'nın Uygurca nüshasında gök tüylü ve gök yeleli kurt, Oğuz Kağan'ın seferlerinde ona yardım eden olağanüstü bir varlıktır. Destana göre, Oğuz Kağan Muz Dağı'nın eteğinde çadırını kurmuştur. Tan ağarınca çadıra giren ışık hüzmelerinden gök tüylü ve gök yeleli kurt ortaya çıkmıştır. Kurt "Ey Oğuz, sen Urum üzerine yürümek istiyorsun; ey Oğuz, ben senin önünde yürümek istiyorum" diyerek onun seferlerinde rehber olmak istemiştir (Bang ve Arat, 1936, s. 19). Kurdun ışık hüzmeleriyle birlikte çadıra gelmesi, onun tanrısal ya da kutlu bir elçi olduğunu göstermektedir (Bayat, 2006, s. 64). Kurdun, Oğuz Kağan Destanı'ndaki bu vazifesi, Ergenekon Destanı'nda Türk kavminin yeniden türemesinde üstlendiği rolün önemini ortaya koymaktadır. Nitekim Ergenekon Destanı'nın Çin kaynaklarında yer alan rivayetlerinde kurt yüce ve sıra dışı bir varlık olarak betimlenmektedir. Rivayetlere göre, Türk kavmi komşu bir düşman millet tarafından soykırıma uğratıldıktan sonra, sağ kalan yaralı bir erkek çocuk, dişi kurt tarafından kurtarılmaktadır. Daha da önemlisi, bu kurtla çocuğun çiftleşmesi sonucunda Aşina soyunun türediği ifade edilmektedir (Golden, 2018, s. 297-299; Taşağıl, 2003, s. 10-11). Destanda, kurttan türemeyeyle devletin kuruluşuna giden sürecin ilişkilendirilmesi dikkate değerdir. Göktürklerin sancaklarında kurt motifine yer vermeleri de bu bağlantının bir yansımasıdır (Bayat, 2020, s. 154-155). Boratav'ın (2016) Anadolu sahasında kurtla ilgili tespitlerinin Türk destan geleneğiyle ilişkisi dikkat çekicidir. Bu tespitlerden birinde, Kurtuluş Savaşı sırasında bir ordu komutanına kurdun yol gösterdiğine; diğerinde ise kurdun insan soyundan geldiğine dair anlatılar yer almaktadır (s.73-74).

Şehnâme'de, Turan ile İran arasında geçen mücadelelerde Alp Er Tonga'nın güçlü bir ordu oluşturarak İran üzerine seferler düzenlediği anlatılmaktadır. Alp Er Tonga'nın ordusu "ucu bucağı olmayan bir ordu" şeklinde nitelendirilerek kalabalıklığına işaret edilmiştir. Ayrıca Alp Er Tonga'nın ordusu için "Erler o kadar çoktu ki; sanki yerden kum kaynayıp fışkırmış veya bütün ovaları karınca ve çekirge kaplamıştı" denilmiştir (Firdevsi, I, s. 371-372). Alp Er Tonga'nın ordusunda gücü, cesareti ve savaşçılığı ile öne çıkan çok sayıda kahraman bulunmaktadır. Bu kahramanlar arasında Barman (Firdevsi, I, s. 374-378), Gersiyuz, Keldab, Veyse (Firdevsi, I, s. 366-368), Kalun (Firdevsi, 1994, s. 35, 43), Pilsem ve Elkûs (Firdevsi, 1994, s. 271-280) yer almaktadırlar. Firdevsi'nin, söz konusu savaşçılardan bazıları için kullandığı ifadeler, ordunun gücünü ve bireysel kahramanların önemini vurgulamaktadır. Örneğin, Keldab azgın bir aslana benzetilirken, Veyse keskin pençeleriyle tasvir edilen kudretli bir savaşçı olarak tanıtılmıştır (Firdevsi, I, s. 366-368). Ayrıca Alp Er Tonga'nın seferlerinde öncü birlikler, düşman ordusunun konum ve hazırlıklarına ilişkin edindikleri bilgileri kağana rapor ederek destek olmuşlardır (Firdevsi, I, s. 372-378).

Attila, kendisini Tanrı tarafından gönderilen bir lider olarak görmüş ve sahip olduğu kılıcı bu ilahi görevin bir işareti olarak değerlendirmiştir. Naciye Ata Yıldız, Attila'yı mesihçi kahraman tipi içerisinde ele almakta ve bu tipi "dünyadaki kargaşayı düzene çevirmek üzere Tanrı tarafından görevlendirildiğini düşünen kahraman" şeklinde tanımlamaktadır (s. 361-362).

Attila'nın İtalya şehirlerine yönelik seferleri sırasında karşılaştığı olaylar onun ilahi bir iradenin temsilcisi olarak kurgulandığını göstermektedir. Modena'nın kuşatılmasına ilişkin St. Geminianus efsanesine göre, surların üzerinde halka cesaret verici konuşmalar yapan başpapaz Aziz Geminianus'a Attila kim olduğunu sormuştur. Aziz Geminianus kendisini Tanrı'nın kulu olarak tanıtmış, Attila ise buna karşılık kendisini "Tanrı'nın kamçısı" olarak tanımlamıştır. Attila'nın, efendisine itaat etmeyenlerin cezalandırılacağını ifade etmesi üzerine Aziz Geminianus, onu Tanrı'nın kamçısı olarak kabul etmiş ve şehrin kapılarını Hunlara açmıştır (Ahmetbeyoğlu, 2001, s. 130). Padua şehrine Hunların girişiyle ilgili bir efsaneye göre, Hun ordularının Aquileia'dan sonra Padua'yı da ele geçirdiği aktarılmaktadır. Bu gelişme üzerine şair Marullus, Attila'yı öven şiirini onun huzurunda okumak istemiştir. Padua'daki kalabalık önünde okuduğu şiirde Attila'yı ilahi bir kökene dayandırmıştır. Bunun üzerine Attila ilk olarak "İnsan Allah ile mukayese olur mu" diyerek şair ve şiirinin yakılmasını istemiştir. Şair ateşe götürüldüğü sırada Attila, "Kâfi... bu şahsa ders vermek istiyorum. Artık hakikati söyleyen ve şanımızı yükselten şairi korkutmamalıyım" diyerek kararından vazgeçmiş ve şiiri dinlemiştir (Ahmetbeyoğlu, 2001, s. 130).

Uygurların Türeyiş Destanı da fetih politikasına ilişkin unsurların ilahi ve mitolojik bir çerçevede yansıtıldığı önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Türeyiş Destanı'nda Böğü Kağan'ın dünya hâkimiyetini sağlayacağı ilahi mesajlarla müjdelanmaktadır. Ona ilahi vasıflı bir kız, doğudan batıya kadar bütün yerlerin onun bayrağı altına gireceğini, işlerini ciddiye almasını ve insanların kıymetini bilmesini söylemiştir. Böğü Kağan'ın rüyasında gördüğü yaşlı adam, ona bir yeşim taşı vermiş ve bu taşı koruduğu takdirde dünyanın her tarafının onun hâkimiyetine gireceğini bildirmiştir. Böğü Kağan hem kızın hem de yaşlı adamın söyledikleri doğrultusunda doğudan batıya doğru fetihler gerçekleştirmiştir. Böğü Kağan'a Tanrı'nın yardımı bu iki örnekle sınırlı değildir. Böğü Kağan'a Tanrı tarafından tüm dilleri bilen üç karga gönderilmiş ve bu kargalar, dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen önemli olayları kağana iletmiştir (Alaaddin Ata Melik Cüveynî, 2013, s. 103). Böğü Kağan'ın fetihlerinde en büyük desteği ordusu sağlamıştır. Ordusunun başına Sungur Tigin, Kotur Tigin, Tükel Tigin ve Or Tigin gibi beyleri getirerek büyük zaferler kazanmış ve bol ganimet elde etmiştir (Alaaddin Ata Melik Cüveynî, 2013, s. 102-104; Gömeç, 2009, s. 233-234).

4. Fetihlerde Kullanılan Savaş Araç ve Gereçleri

Türklerin tarih boyunca fetihlerde elde ettikleri başarılar, büyük ölçüde üstün askerî yeteneklerine, atı ustalıkla kullanmalarına ve silah teknolojilerine dayanmaktadır (Turan, 2011, s. 129-130).

Eski Türk destanlarında at, dünya fatihi olmayı hedefleyen Türk hükümdarlarının en sadık destekçisi olarak görülmektedir. Özellikle Oğuz Kağan Destanı'nda, Oğuz Kağan'ın at sırtında uzun mesafeleri aşarak yeni topraklar fethettiği ve bu sayede uzak ülkelerde hâkimiyet kurduğu açıkça anlatılır. Destanda, Oğuz Kağan'ın atlı birlikleriyle hükümdarları, beyleri ve orduları dize getirdiği sıkça vurgulanmaktadır. Bu yönüyle at, yalnızca fiziksel bir ulaşım aracı

değil, aynı zamanda Türklerin fetih ruhunun ve devlet kurma arzusunun sembolü hâline gelmiştir (Koca, 2011, s. 82-83). Kaşgarlı Mahmud (1985) Divânü Lügati't-Türk adlı eserinde, “at Türk’ün kanadıdır” sözüyle Türklerin ata atfettikleri değeri ve önemi vurgulamaktadır (s. 48-49).

Türk destanlarında at ile kahraman arasında güçlü ve derin bir duygusal bağ kurulmuştur. Oğuz Kağan Destanı’nın Uygurca nüshasında, Oğuz Kağan’ın en sevdiği varlıklarından birinin alaca atı olduğu ifade edilmektedir. Bir gün alaca atın kaybolması üzerine Oğuz Kağan ızdırap çekmiştir. Oğuz Kağan’ın beylerinden birinin atı Muz Dağı’nda bularak getirmesi üzerine Oğuz Kağan sevincini cömertlik ve saygıyla göstermiştir. Oğuz Kağan, atını bulan beyine “Karluk” adını vererek beylik ihsan etmiş ve mücevherlerle ödüllendirmiştir (Bang ve Arat, 1936, s. 23-25). Oğuz Kağan’ın alaca atına olan sevgisi ve bu atın kaybolmasının ardından gösterdiği derin duygusal tepki Türklerde kahramanın atla olan ilişkisini simgesel bir düzeyde anlatmaktadır.

Eski Türkler ok, yay, kılıç, mızrak, gürz, balta, bıçak, sapan, zırh, tulga, kalkan gibi çeşitli savaş araç ve gereçlerini etkin bir biçimde kullanmışlardır (Göksu, 2019, s. 110). Uygurca nüshada Oğuz Kağan’ın kullandığı silahlar arasında ok, yay, kargı, kılıç ve kalkan yer almaktadır. Bu nüshada, Oğuz Kağan’ın okunun bakırdan imal edildiği ve bu özelliği sayesinde ala doğanı öldürebildiği belirtilmektedir. Oğuz Kağan’ın kargısının ise demirden yapılmış olması sayesinde canavarı öldürebildiği ifade edilmektedir (Gömeç, 2009, s. 48-57). Reşîdüddin Oğuznâmesi’ne göre Oğuz Kağan’ın iki altın uçlu ok ve yayı bulunmaktadır. Hâkimiyet alameti olan bu silahlarını kendisine bağlı Kanlılara vermiştir. Kanlılar, gittikleri ülke ve şehirlerde bu alametleri göstererek itibar görmüşlerdir (Togan, 1982, s. 27-28). Bu durum, dönemin silah teknolojisine ve altın, bakır ile demirin savaş araç ve gereçlerinde kullanımlarına ilişkin önemli bir ipucu sunmaktadır.

Şehnâme’de Alp Er Tonga’nın ordusunda ok, yay (Firdevsi, 1995, s. 30-31), kılıç, mızrak, zırh, demir tulga, zıpkın, gürz, hançer ve kalkan gibi savaş araç ve gereçlerinin kullanıldığı belirtilmektedir. Orduda atlı birliklerin yanı sıra filler de yer almaktadır. Turan ordusunun kara bayrak taşıdığı ve ordunun önünde ise Türk komutanının bulunduğu ifade edilmektedir. Savaşın başlangıcının boru, davul ve Hint çingiraklarının sesleriyle duyurulduğu aktarılmaktadır (Firdevsi, I, s. 381-398). Nitekim, İran ordusunun Turan topraklarına saldırdığı bir dönemde Alp Er Tonga, askerlerinin moralini yüksek tutmak ve orduyu savaşa hazırlamak amacıyla geleneksel savaş sembollerinden yararlanmıştır. Bu bağlamda tunçtan yapılmış savaş davulları ve Hint çingiraklarının çalınması eşliğinde ordunun görkemli bir biçimde cepheye sevk edildiği belirtilmektedir (Firdevsi, 1995, s. 192-193).

5. Sonuç

Eski Türk destanlarında fetih anlayışı, yalnızca toprak kazanımı ve askerî genişleme olgusundan ibaret olmayıp, aynı zamanda ilahi bir görev ve evrensel düzen kurma ideali olarak tezahür etmektedir. Oğuz Kağan, Alp Er Tonga, Attila ve Böğü Kağan gibi tarihî ve mitolojik liderler, bu anlayışın somutlaşmış

temsilcileri olarak öne çıkarlar. Bu liderler, diplomasi ve ideolojiyle desteklenen bir fetih siyaseti izleyerek geniş coğrafyalarda kalıcı yönetimler tesis etmişlerdir.

Oğuz Kağan Destanı, fetih anlayışı bakımından diğer eski Türk destanlarına kıyasla daha kapsamlı bir yapı sunmaktadır. Destan kahramanı Oğuz Kağan, Türk devletlerinin fetih politikalarının temelini oluşturan cihan hâkimiyeti mefkûresinin en belirgin temsilcisi olarak öne çıkmaktadır. Bu anlayış, Alp Er Tonga'nın farklı kültürel çevrelerde hem destanlarda hem de tarihî kaynaklarda anılmasıyla evrensel bir kahramanlık simgesine dönüşmektedir. Benzer şekilde Attila'nın Batı kaynaklarında mesihçi bir lider modeli çerçevesinde algılanması, Türk kağanlarının fetih anlayışının evrensel boyutunu ortaya koymaktadır. Böğü Kağan da bu geleneğin bir devamı olarak geniş coğrafyalara yönelik fetihler gerçekleştirmiştir.

Türk destan geleneğinde hükümdar ve kahramanların başarıları, yalnızca askerî güçle değil, ilahî destek ve kutsallık anlayışıyla meşrulaştırılan bir çerçevede sunulmaktadır. Oğuz Kağan, doğuştan sahip olduğu üstün vasıfların yanı sıra Tanrı'nın desteğiyle güç kazanan ve fetihler gerçekleştiren bir lider olarak anlatılmaktadır. Onun fetih politikasında Uluğ Türk ve Irkıl Hoca gibi bilge danışmanların, Yuşi Hoca gibi tecrübeli ihtiyarların ve akıllı, savaşçı yeteneklere sahip beylerin önemli rol üstlendikleri anlaşılmaktadır. Alp Er Tonga ise cesur bir lider olmasının yanı sıra seçkin savaşçılardan oluşan ordusunun desteğiyle fetihler gerçekleştirmiştir. Uygurların Türeyiş Destanı'na göre Böğü Kağan'ın fetih anlayışında da benzer düşünceler görülmektedir. Böğü Kağan, dünyaya hâkim olma ülküsüyle hareket etmiş ve en büyük desteği Tanrı'dan ve ordusundan almıştır. Attila'nın ise Tanrı tarafından gönderilmiş bir lider olarak tasavvur edilmesi, fetihlerinin ilahî bir düzen içinde meşrulaştırıldığını göstermektedir.

Eski Türk destanlarında kahramana rehberlik eden kurt ve karga gibi ilahî ve mitolojik varlıklar dikkat çekmektedir. Kurt, Türk destanlarında kutsal ve kozmik bir rehber olarak liderlerin yanında yer almakta ve yol gösterici bir işlev üstlenmektedir. Oğuz Kağan'a rehberlik eden kurt, Göktürk efsanelerinde de önemli bir rol oynamakta ve halkın kökenine dair derin bir mitolojik anlam taşımaktadır. Kurdun koruyucu, yol gösterici ve soyun kaynağı olarak betimlenmesi, Türk kolektif bilincinde doğüstü güçlerin yönlendirici etkisini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde karga da Uygurların Türeyiş Destanı'nda ilahî bir hüviyetle ortaya çıkmaktadır. Karga, tüm dilleri bilmesi sayesinde Böğü Kağan'a dünyanın çeşitli bölgelerindeki gelişmeleri aktaran bir varlık olarak tasvir edilmektedir.

Eski Türk destanlarında fetihlerde elde edilen başarılarda askerî becerilerin yanı sıra silah teknolojilerinin de önemli rol oynadığı görülmektedir. Destanlarda kahramanın duygusal bağ kurduğu atlar, yalnızca bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda fetihlerin en önemli destek unsuru olarak kurgulanmaktadır. Oğuz Kağan Destanı ve Şehnâme'ye göre savaşlarda ok, yay, kılıç, mızrak, kalkan, gürz ve zırh gibi çeşitli silah ve savunma araçları kullanılmıştır.

Kaynakça

- Ahmetbeyoğlu, A. (2001). Avrupa Hun İmparatorluğu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akkaya, Ş. (1944). Eski Alman destanlarında Attilâ'nın akisleri. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 2 (4), 555-568.
- Alaaddin Ata Melik Cüveynî (2013). Tarih-i Cihan Güşa. Mürsel Öztürk (Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Alptekin, A. B., & Şenocak, E. (2019). Alper Tunga Destanı'nın yeni bir kaynağı olarak: Süleymannâme. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 5 (2), 127-143.
- Ata Yıldız, N. (2019). Türk Dünyası Destancılık Geleneği ve Destanlar. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bang, W., & Arat, R. R. (1936). Oğuz Kağan Destanı. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Bayat, F. (2006). Oğuz Destan Dünyası *Oğuznamelerin Tarihî, Mitolojik Kökenleri ve Teşekkülü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2020). Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi). C. 1. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Boratav, P. N. (2016). Türk Mitolojisi, Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi. Recep Özbay (Çev.). Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Durmuş, İ. (2017). Bozkır kültür çevresinde at, göçer-ev ve demir. Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (1), 19-34.
- Duymaz, A. (2020). Kolca Kopuzdan Kılca Kaleme Dedem Korkut Araştırmaları. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ercilasun, A. B. (1992). Alp Er Tonga'ya ait bazı sözler. *Millî Folklor*, 2 (16), 11-12.
- Ergin, M. (2010). Dede Korkut Kitabı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Esin, E. (2024). Tonga-Alp-Er (kültür ve sanat târihi bakımından bir deneme). Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi, 13, 137-177.
- Firdevsi. Şehname. Necati Lugal & Kenan Akyüz (Çev.). C. I. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Firdevsi (1994). Şehnâme. Necati Lugal (Çev.). C. II. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Firdevsi (1995). Şehnâme. Necati Lugal (Çev.). C. III. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Golden, P. B. (2018). The ethnogonic tales of the Türks. *The Medieval History Journal*, 21 (2), 291-327.
- Göksu, E. (2019). *Türk Kültüründe Silah*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gömeç, S. (2009). Türk Destanlarına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gömeç, S. (2012). *Türk-Hun Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Gönüllü, A. R. (1996). Eski Türklerde kengeş meclisi. *Türk Kültürü*, 396, 239-242.
- Kaşgarlı Mahmud (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi*. Besim Atalay (Çev.). C. I. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koca, S. (2011). İdeal bir Türk hükümdarı ve başkomutanı olarak Oğuz Kağan (Oğuz Kağan Destanının Türk kültür tarihi bakımından değerlendirilmesi). Mehmet Ali Hacıgökmen (Ed.), Büyük Selçuklu Devletinden Türkiye Selçuklu Devletine Mehmet Altay Köymen armağanı içinde (75-121). Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- László, R. (2007). *Tarihte Türklük*. Ö. Andaç Uğurlu (Ed.). İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Mierow, C. C. (1915). *The Gothic History of Jordanes*. Princeton: Princeton University Press.
- Modi, J. J. (1917). *Asiatic Papers. Part II. Papers Read Before the Bombay Branch of the*

- Royal Asiatic Society*. Bombay: The Times Press.
- Öger, A. (2008). Türk kültür tarihinde Alp Er Tonga ve Uygur Türkleri arasında onunla ilgili anlatmalar. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3 (7), 508-523.
- Sayfulina, F. S., Askerbekkyzy, A. Z., & Faizullina, G. C. (2020). Mythopoetics of ancient epics of Turkic peoples. *Personality & Society*, 1 (1), 20-28.
- Taşagıl, A. (2003). *Gök-Türkler I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Togan, Z. V. (1982). *Oğuz Destanı Reşideddin Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlili*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Turan, O. (2011). *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Yazıcı, T. (1994). Efrâsiyâb. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10, 478-479. <https://islamansiklopedisi.org.tr/efrasiyab>
- Yusuf Has Hâcîp (2003). *Kutadgu Bilig II*. Reşid Rahmeti Arat (Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Zekiye Tunç

Sinop University, Republic of Türkiye

The Policy of Conquest in Ancient Turkic Epics

Abstract: Ancient Turkic epics are among the important sources that address the conquest policies of the khans. In these epics, leaders such as Oghuz Khan, Alp Er Tonga, Attila, and Böğü Khan exemplify early Turkic conquest policies. Motivated by the ideal of universal rule, Turkic khans established formidable armies and undertook extensive military campaigns. The Epic of Oghuz Khan is regarded as one of the principal texts that clearly encapsulates the ideal of universal rule, a central element of Turkic state tradition. Oghuz Khan, seeking to realize this ideal under the guidance of a divine presence and wise advisors, exemplifies the archetype of the ideal Turkic sovereign. This conception presented in the epic demonstrates that conquests were not merely a military activity, but were also grounded in the ideal of establishing a universal order. Likewise, Alp Er Tonga, as the sovereign of Turan, is distinguished by his conquest strategy during his opposition to Persia. He carried out campaigns by relying on his military strength, particularly his elite warriors. Both Oghuz Khan and Alp Er Tonga established the foundational principles of the Turkic conception of conquest and were instrumental in its perpetuation by subsequent Turkic states. This study explores the policy of conquest in ancient Turkic epics by analyzing the perspectives of prominent epic heroes such as Oghuz Khan, Alp Er Tonga, Attila, and Böğü Khan. The research investigates the impact of divine, mythological, and human elements, in addition to military organization and equipment, on the outcomes of these conquests.

Keywords: *Epic; conquest; Oghuz Khan; Alp Er Tonga; Attila; Böğü Khan.*

ГОД. 11
БР. 21

ПАЛИМПЕСТ

PALIMPSEST

VOL. XI
NO 21